

ורבי אלעזר אומר, מעלים לכהונה על פי עד אחד כשאין עוררים, אבל חוששים לגומלים, הלכך שנים המעידים זה את זה אינם נאמנים.

לענין יוחסין (כגון לעבודת המקדש או לענין יחוס זרעו, שכהן הבא לישא בתו לא יצטרך לבדקו. עתוס'), לדברי הכל צריך ששנים יעידו על זה ושנים על זה ואין די בעד אחד.

א. הרמב"ם (איסורי ביאה כ, ט) פסק שעד אחד נאמן רק לענין תרומה דרבנן. ודעת הר"ן שעד אחד נאמן אף בתרומה דאורייתא, וכדברי חכמים.

ב. זה שעד אחד אינו נאמן להשיאו אשה ולהכשיר את בניו לכהונה, פשוט שאינו אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא כשם שנאמן להאכילו בתרומה כך נאמן לענין יוחסין. (קובץ שעורים, ע"ש). ויש מי שכתב (עפ"י הספרי — קרח) שדין תורה הוא או הלכה למשה מסיני, שלענין עבודת הקודש אין די בחזקה ורוב כשאר כל התורה אלא צריך 'יחוס' ובירור גמור. (ע' באריכות בשבט הלוי ח"ג קס).

ג. יש אומרים שבזמן הזה שאין לנו תרומה דאורייתא, נאמן אדם לומר כהן אני להעלותו לתורה ולישא כפיו, וכן המנהג. (עפ"י רמ"א אה"ע ג, א).

ב. במשנתנו מבואר שלחכמים אין חוששים לגומלין, הן בשבויות המעידות זו על טהרתה של זו (ובזה הכל מודים לפי שבשבויה הקילו. עפ"י תוס') הן בשני אנשים המעידים כל אחד על חברו שהוא כהן.

בדעת רבי יהודה נחלקו אמוראים; לרב אדא בר אבהו בשם רב, לעולם חוששים לגומלים ואינם נאמנים. לאביי ורבא, בעלמא חוששים לגומלים לרבי יהודה אבל בדמאי הקילו, הלכך החמרים שנכנסו לעיר ואמר אחד מהם שלי חדש / אינו-מתוקן ושל חברי ישן / מתוקן — נאמן ואין חוששים שמא הסכימו ביניהם שכל אחד יעיד על חברו בעיר אחרת לסירוגין. ואולם חכמים שם חולקים וסוברים שאינו נאמן, ופירש רבא טעמם שמדובר באופן שמוכח ששניהם באים למכור סחורתם, הלכך ודאי גומלים הם זה עם זה. (כן פרש"י. ור"ח פירש שלחכמים חוששים לגומלין מלבד במשנתנו כשהדברים מוכחים שכהן הוא, כגון שמשתמש בכלים שאינם מקבלים טומאה).

ולפי תירוץ אחר בגמרא, לרבי יהודה לעולם אין חוששים לגומלים [וזה שאינם נאמנים במשנתנו — משום שמעלים מתרומה ליוחסין].

דפים כד — כה

מא. מהו להעלות אדם ליוחסין מהדברים דלהלן?

א. מתרומה.

ב. משטרות.

ג. מנשיאות כפים.

ד. מאכילת חלה.

ה. מחילוק מתנות.

א. לפי הסבר אחד בגמרא, נחלקו בשאלה זו חכמים ורבי יהודה במשנתנו, האם מעלים מתרומה ליוחסין [הלכך צריך עדות גמורה לענין תרומה ואין די בעד אחד — כן סובר רבי יהודה], אם לאו. (כן דעת חכמים. וכן סובר רבי יוסי, ובמקומו לא היו מעלים מתרומה ליוחסין (גמרא כה:). וכן סובר רבי (עפ"י תוס' כה:). ופירשו בתוס' יסוד המחלוקת, האם חוששים שמא יעלו מתרומה ליוחסין, וכיון שכן אנו מצריכים הוכחה מעולה לתרומה, ושוב מעלים ליוחסין מן הדין, או שמא אין חוששים שיעלו ודי בעד אחד לתרומה).

התוס' כתבו שלא נחלקו אלא על העלאה מחילוק תרומה, אבל מאכילת תרומה ודאי אין מעלים ליוחסין, שמא עבד כהן הוא. (ואפשר שזהו שאמרו אם אין שם גורן בטלה כהונה). ובתוס' ישנים פירשו שאף מאכילת תרומה מחלוקת, באופן שודאי אין לחוש שהוא עבד, כגון שיצא מבית הספר.

לפי 'אבעית אימא' (וכ"מ להלן כה: ובתוס' שם בע"א ד"ה והוא), מתרומה דרבנן (כגון ירקות) ודאי אין מעלים ליוחסין, ולכך אותם כהנים שעלו מן הגולה בימי עזרא ולא נמצא כתב יחוסם, המשיכו לאכול בתרומה דרבנן].

וכן מבואר בבבלי, שבמקומות שאין בהם חיוב תרומה אלא מדרבנן, כגון בבבלי — ודאי אין מעלים מאכילת תרומה.

א. לפי התוס' [דלא כרש"י], בסוריא אפשר שמעלים אפילו אם תרומה שם מדרבנן, לפי שמדקדקים בה יותר.

ב. כתבו התוס' (כה: ד"ה נאמן), למאן דאמר מעלין מתרומה ליוחסין, אם היא תרומת דגן תירוש ויצהר ובא"י, אפילו היא דרבנן — מעלים, שבזמן המקדש היתה מדאוריתא.

ג. מדברי הרמב"ם (איסור"ב כ) מבואר שלהלכה מעלים מתרומה דאוריתא ליוחסין. ודעת הר"ן שאין מעלים.

ב. שטר שכתוב בו אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני, וחתימים עליו עדים — נחלקו רב הונא ורב חסדא האם מעלים ממנו ליוחסין, שהעדים מעידים על כל הכתוב בו, אם לאו — שעל מנה שבשטר בלבד הם מעידים. אבל ללא חתימות עדים ודאי אין מעלים על פי כתב ידו שבשטר.

א. הרמב"ם (איסורי ביאה כ, ט) פסק שאין מעלים משטרות לכהונה אלא לענין אכילת תרומה וחלה דרבנן.

ב. ברמב"ם מבואר שהוא הדין כשהשטר כתוב בנוסח אמירת העדים, 'פלוני כהן לזה...', [לפי שהסופר כותב את שמו כדרך קריאתו באותו מקום אך אין עדות בדבר זה שהוא כהן]. והרא"ה (מובא בר"ן) כתב שבאופן זה מעלים משטרות ליוחסין.

ג. מבואר בתוס' שאם הוחזקו שני 'יוסף בן שמעון' בעיר אחת וכותבים על אחד מהם שהוא כהן כדי לזהותו — בזה ודאי מעלים ממנו ליוחסין, שהרי העדים צריכים לידע זאת וודאי מעידים על פרט זה.

ד. שטר שכתוב בו אני פלוני כהן ואין חתימים עליו עדים, אעפ"י שאין מעלים ממנו ליוחסין, מועיל לאכול בתרומה דרבנן, שלא גרע ממסיח לפי תומו דלהלן כו. (ר"ן. וע' חו"מ מט, ז; חות יאיר עא ד"ה ומפני).

ה. שטר שכתוב בו 'כהן' או 'לוי' והתברר שאינו כן — כתבו התוס' (גטין פ ד"ה ושם. וע' גם במדכ"י שם וש"ת מהרי"ל צח) בשם רבנו תם שלא נפסל השטר, ואף בגט. ואם כי בגט יש להחמיר, מכל מקום בכתובה אין לפסלה משום כך, ומ"מ לכתחילה יש לכתוב כתובה אחרת שלא יהא כתוב בכתובה דבר שקר, אבל עד שיתקנו הדבר מותרים לדור ביחד. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ג כו). ואם היה לוי או כהן ולא נכתב זאת בכתובה, אף לפי המנהג שכותבים 'לוי' או 'כהן' — ודאי שאין זה לעיכובא ולא נפסלה הכתובה בשל כך. (ע"ש ובאו"ח ח"ה כ, טס).

ג. נחלקו רב חסדא ורבי אבינא האם מעלים מנשיאות כפים ליוחסין [אף אם אין מעלים מתרומה — שבצנעה היא, משא"כ נשיאות כפים] אם לאו [ואף אם מעלים מתרומה — שעוון מיתה היא, משא"כ נשי"כ, זר הנושא אינו עובר אלא בעשה].

מבואר בברייתות שכל זה אמור רק במקום שיש בית דין קבועים, כגון בארץ ישראל, בבבל בסוריא ובאלכסנדריה בשעתו, וכן בכל מקום ששלוחי ראש חדש מגיעים, אבל בשאר מקומות אין מעלים מנשיאות כפים כלל.

להלכה מבואר ברמב"ם (איסור"ב כ, ט) שאין מעלים מנשיאות כפים ליוחסין, אבל מעלים לתרומה דרבנן. והתוס' (כה: ד"ה נאמן) כתבו שמעלים מנשיאות כפים לתרומה דאורייתא, ורק מבני ברזילי לא העלום לתרומה דאורייתא [ל'אבעית אימא'] מפני שהורעה חזקתם. (וכן מבואר מהברייתות כפי שבארו בגמרא, דלמ"ד אין מעלים מתרומה ליוחסין, מעלים מנשיאות כפים לתרומה / חלה דאורייתא).

והמנהג בזמן הזה שאין מעלים מנשיאות כפים [והוא הדין מפדיון הבן], אף לא לתרומה דרבנן. [והטעם בזה משום בלבול הגלויות ועירוב המשפחות, או אפשר שמעיקר הדין הכהנים בחזקתם אלא שא"כ היה לנו לתקן שלא יעלו הכהנים לנשיאות כפים ולתורה על פי עצמם, ואין ידינו תקיפה לתקן זאת], (ע' ים של שלמה ב"ק ה, לה; רמ"א תנו, ב ומגן אברהם; חזון איש שביעית ס, ד; אגרות משה אה"ע ח"ג כו; שבט הלוי ח"ג קסא. ובשו"ת אחיעזר ח"א לו) הורה שיש ליתן בזמן הזה תרומה לכהני חזקה להנאה של כילוי, כגון להאכיל לבהמתם).

ד. דין חלה כדין תרומה, אלא שיש אומרים שחלה בזמן הזה מדרבנן ותרומה דאורייתא [ולפי זה ל'אבעית אימא' דלעיל, לדברי הכל אין מעלים מחלה בזה"ל ליוחסין], ויש אומרים להפך, וכדלהלן.

ה. מבואר בברייתא שחילוק מתנות (= זרוע לחיים וקִיבָה) בכרכים שמצויים בהם עוברים ושבים, מהוה חזקה לכהונה. (ולפי מה שדחו שהברייתא מדברת להעלות לתרומה, אין הוכחה שמעלים מחילוק מתנות ליוחסין).

דף כה

מב. א. האם תרומה וחלה בזמן הזה מדאורייתא או מדרבנן?

ב. האם מעלים מתרומה / חלה דרבנן לחלה / תרומה דאורייתא?

ג. האם מעלים אדם לכהונה על פי קריאתו בתורה בבית הכנסת?

ד. האם מעלים אדם לכהונה על פי עדות קרובו?

א. לדברי רבנן אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן (ונחלקו תנאים בדבר ע' גדה מו) — חלה דאורייתא, שהרי שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה. ואילו רב הונא בריה דרב יהושע אמר להם, אדרבה, אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא — חלה דרבנן. (בבאבס אל הארץ — בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם). וכן נחלקו תנאים בדבר, בשתי ברייתות.

א. הלכה כרב הונא בריה דר"י, ואפילו בימי עזרא חלה אינה מדאורייתא כי צריך 'ביאת כולכם'.

(רמב"ם בכורים ה, ה; יו"ד שכב, ב).

ולענין תרומה — לדעת הרמב"ם (תרומות ספ"א) והסמ"ג (עשה קלג) והחינוך (רפד) אינה אלא מדרבנן, ואפילו בימי עזרא — שצריך ביאת כולכם. והראב"ד השיג.

ב. העיקר הקובע שיהא רוב ישראל בזמן ביאתם לארץ, ולכן בימי יהושע שבאו כולם, נתחייבו בחלה מדאורייתא גם לאחר שגלו רוב ישראל ממנה ונשארו בה מיעוט ביהודה. (עפ"י מנחת חינוך

שפה, ג).